

ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΖΩΗΣ

Εισήγηση Ιωάννου Παλαιοκρασσά

*Αντιπροέδρου της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
Περιβάλλοντος και Πολιτισμού*

στα Περιβαλλοντικά Μαθήματα του Δήμου Ηρακλείου

17 Μαρτίου 2008

Το σημερινό πρότυπο ανάπτυξης

- Το 1993 ως Επίτροπος Περιβάλλοντος της ΕΕ είχα επισημάνει ότι σήμερα το απαρχαιωμένο πρότυπο ανάπτυξης δημιουργεί 5 σοβαρά αδιέξοδα:
 1. Αποκλείει το περιβαλλοντικό κόστος από την αγορά
 2. Υπερφορολογεί την εργασία, επιδοτεί περιβαλλοντική καταστροφή
 3. Στρέφει την τεχνολογία μόνο σε εξοικονόμηση εργατικού δυναμικού
 4. Νομοθεσία αδύναμη να ελέγξει τη καταστροφή του περιβάλλοντος
 5. Αγνοεί περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια στην χωροταξία και τη λειτουργία των πόλεων
- Πρότεινα ένα νέο πρότυπο αιεφόρου ανάπτυξης ή μάλλον ανέλιξης που να ενσωματώνει περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια.
- «Πήραμε τη ζωή μας λάθος κι' αλλάξαμε ζωή!»

Τα αίτια της οικολογικής κρίσης

- Το βαθύτερο αίτιο της κρίσης είναι θεολογικό. Η δυτική σκέψη ορίζει τον άνθρωπο ως «ζώον σκεπτόμενον» και όχι «θεούμενον» και την κοινωνία ως ατομοκεντρική εταιρεία (societas) και όχι κοινωνία αγάπης.
- ΣΥΝΕΠΤΕΙΑ: *«Η Φύση με όλα τα παιδιά της δέσμια στην υπηρεσία του ανθρώπου και σκλάβος του» (Francis Bacon) αντί του «χρήσαι, μη παραχρήσει» του Αγ. Γρηγορίου Νύσσης.*

Μια νέα σχέση φύσης/ανθρώπου

- Η επιβίωση του πλανήτη εξαρτάται από τη διατήρηση των οικολογικών ισορροπιών
- Οι ισορροπίες είναι δυναμικές. Όχι πάγωμα αλλά διατήρηση της αντοχής ισορροπιών
- Προϋπόθεση: άνθρωπος όχι κατακτητής αλλά υπείκων σε ρυθμούς του σύμπαντος
- Ούτε όμως και θεοποίηση της «παρθένας φύσης». Αειφορία = αλληλοσεβασμός
- Νέο πρότυπο με στόχο όχι την κατανάλωση αλλά το «ευ ζην» εν μέτρω και αρμονία

Πώς πήραμε λάθος δρόμο;

- Η βιομηχανική επανάσταση εφάρμοσε το δόγμα της κατάκτησης της φύσης
- Οι οικονομολόγοι-φιλόσοφοι-πολιτικοί π.χ. Adam Smith, Alfred Marshall διατύπωσαν το πρότυπο:
 - 3 συντελεστές παραγωγής (γη, εργασία, κεφάλαιο), περιβάλλον=ελεύθερο αγαθό
 - Μαζική παραγωγή, εξειδίκευση, οικονομίες κλίμακας
 - Βιομηχανική ανάπτυξη, υπηρεσίες, εξωτερικές οικονομίες
 - Μαζική κατανάλωση, αγορές, πρώτες ύλες → αποικιοκρατία
 - Ελευθερία εμπορίου αλλά και προστατευτισμός

Η ολοκλήρωση του προτύπου

- ❑ Μετασχηματισμός από αγροτική σε βιομηχανική/αστική κοινωνία
- ❑ Εφευρέσεις 19^{ου} αιώνα: ηλεκτρισμός, ερτζιανά, φωτογραφία, μηχανή εσωτερικής καύσης
- ❑ Θεσμικό πλαίσιο: κρατικός έλεγχος, λογιστικό και φορολογικό σύστημα, εταιρικό δίκαιο, κοινωνική ασφάλιση, συνδικαλιστικό κίνημα
- ❑ Βιομηχανικές πόλεις, πυκνότητες, κατασκευές, έκρηξη τιμών, νέα αστική τάξη, προλεταριάτο, ρύπανση
- ❑ Πολιτικές επιπτώσεις: Αποικιοκρατία, παγκόσμιοι πόλεμοι, καπιταλισμός, σοσιαλισμός, κομμουνισμός

Μετεξέλιξη βιομηχανικής κοινωνίας

- Διόγκωση του τομέα των υπηρεσιών
υπερκερασμός της βιομηχανίας
- Μετανάστευση βαριάς βιομηχανίας
- Εισβολή αυτοκινήτου στις πόλεις, προάστια,
διάλυση κέντρου από πιέσεις, αύξηση
ρύπανσης
- Ανάπτυξη επικοινωνιών, πληροφορικής
- Υποχώρηση οικονομιών κλίμακας και
εξωτερικών οικονομιών

Ελεύθερη ή κατευθυνόμενη οικονομία;

- ❑ Η αγορά δεν είναι ιδεολογία αλλά μηχανισμός
- ❑ Και η οικονομία της αγοράς ελέγχεται και στον υπαρκτό σοσιαλισμό λειτουργεί η αγορά.
- ❑ Και οι δύο τύπου οικονομίες καπιταλιστικές. Διαφέρουν στην ιδιοκτησία του κεφαλαίου και στο βάρος που δίνει η μία στη κατανάλωση και η άλλη στη παραγωγή και τις κρατικές επενδύσεις
- ❑ Οι σοσιαλιστικές οικονομίες ιστορικά εμφανίζουν μεγαλύτερες τριβές/απώλειες και οι «ελεύθερες» κοινωνικά ελλείμματα

Η κοινωνία της «αφθονίας»

- Διαφήμιση, ΜΜΕ, ανήγαγαν την κατανάλωση από μέσο σε αυτοσκοπό
- Ο άνθρωπος ως ψυχοσωματική οντότητα αυτοαναιρείται.
- Τα όρια της ανάπτυξης: μηδενική; αειφόρος; Έκθεση *Brundtland*.

«αειφόρος ανάπτυξη είναι αυτή που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενεάς, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα ικανοποίησης των αναγκών των μελλοντικών γενεών».

- Υπάρχει τέτοια περίπτωση;

Οι παρωχημένοι θεσμοί του σημερινού προτύπου ανάπτυξης

- «Προστιθέμενη αξία»: έννοια βιομηχανική, ακατάλληλη για την οικονομία γνώσης
- ΦΠΑ, φόρος που τιμωρεί την εργασία και επιδοτεί τη περιβαλλοντική καταστροφή
- Η αποψίλωση των δασών μετριέται ως αύξηση του ΑΕΠ
- Στην ΕΕ το 65% της φορολογίας είναι στην εργασία, το 7% στην χρήση φυσικών πόρων και μόλις 2% επί του κεφαλαίου
- Αυτά σε περιοχή που μαστίζεται από την ανεργία και περιβαλλοντικά προβλήματα

Το πρότυπο καταρρέει συστημικά

- ❑ Οι πόλεις διαλύθηκαν από το αυτοκίνητο. Από κέντρα πολιτισμού έγιναν κέντρα παραοικονομίας και εγκληματικότητας
- ❑ Το θεσμικό πλαίσιο παρωχημένο και στρεβλό
- ❑ Ο αποκλεισμός του περιβαλλοντικού, κοινωνικού κόστους οδηγεί σε κλιματική αλλαγή, κοινωνική αλλοτρίωση, αναταραχές, πολέμους
- ❑ Το σύστημα αυτοδιαλύεται από
 - υπερβολική εξειδίκευση και αυτονόμηση διαφόρων υποσυστημάτων και αγορών
 - αναντιστοιχία παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και εθνικής διακυβέρνησης
 - έλλειμμα κοινωνίας των πολιτών (βλ. ΥΠΕΧΩΔΕ)

Τι είναι αιφφορία;

□ Ορισμός καθηγητού Pearce:

«αιφόρος ανάπτυξη είναι αυτή που κληρονομεί στις μελλοντικές γενεές τουλάχιστο ίσο ανθρωπογενές και περιβαλλοντικό κεφάλαιο, με αυτό που παρέλαβε»

□ Διευκρινίσεις:

- Το ανθρωπογενές και περιβαλλοντικό κεφάλαιο υπολογίζονται χωριστά
- Δεν αποκλείονται παροδικές μεταβολές αλλά μη αναστρέψιμες μειώσεις
- *Ίσο κεφάλαιο = οικολογική αντοχή ισορροπιών σε εξωτερικές επιδράσεις*
- Θετική και αρνητική αλληλεπίδραση οικονομικών και οικολογικών συστημάτων

Μέσα προστασίας περιβάλλοντος

- Νομοθεσία, έρευνα & τεχνολογία, παιδεία
- Οικονομικά (ένταξη εξωτερικού κόστους Pigou)
 - περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση
 - εμπορεύσιμες άδειες ρύπανσης
 - άλλα οικονομικά και διοικητικά (π.χ. μελέτες περιβαλ. επιπτώσεων, επιστρεφόμενες φιάλες)
 - εθελοντικά: οικοσήματα, οικοέλεγχος, οικιοθελείς 13συμφωνίες

Περιβαλλοντικό κόστος

- ❑ Κόστος ρύπανσης (υλική, ηχητική, οπτική)
- ❑ Κόστος αναγέννησης ή εξάντλησης
(χρήση ή κατάχρηση ανανεώσιμων ή περατών φυσικών πόρων, π.χ. δάση, νερά, πετρέλαιο)
- ❑ Κόστος αποσύνθεσης αστικού ιστού
- ❑ Κόστος κοινωνικής και πολιτισμικής αποσύνθεσης
- ❑ Κόστος υγείας
- ❑ Συνολικά κυμαίνεται γύρω στο 20% ΑΕΠ. Κόστος κλιματικής αλλαγής ίσο με 5% ετησίου ΑΕΠ.

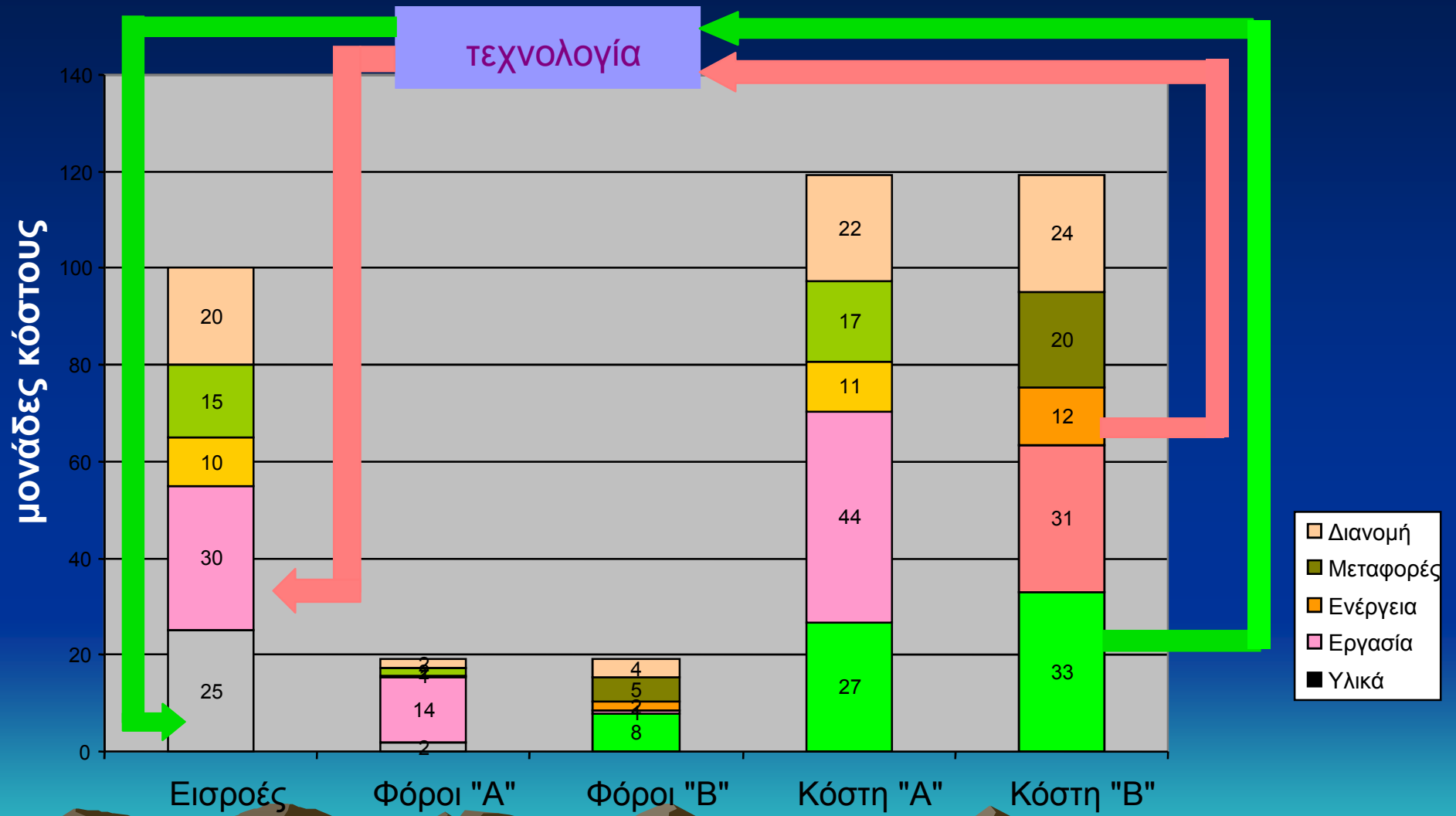

Πώς λειτουργεί η ένταξη;

- Η επιβάρυνση π.χ. του αυτοκινήτου ή του λιγνίτη με το περιβαλλοντικό κόστος, οδηγεί άμεσα σε περιορισμό της σπατάλης, η σε αντικατάσταση τους από φιλικότερα στο περιβάλλον είδη που γίνονται φθηνότερα.
- Επίσης δίνει σήμα στην τεχνολογία για πρόσθετη εξοικονόμηση ή ανάπτυξη υποκατάστατων
- Τελικά οδηγεί σε ανάπτυξη πράσινων βιομηχανιών και αύξηση της απασχόλησης

Σήματα της αγοράς στην τεχνολογία

Ολιστικό πρότυπο αειφορίας

- Επιβάλλεται από τη παρακμή του σημερινού, αλλά και τη κλιματική αλλαγή
- Βασικά Στοιχεία:
 - Ένταξη περιβαλλοντικών και κοινωνικών αξιών
 - Ένταξη όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (οικονομικών, κοινωνικών, οικιστικών, παιδείας, πολιτισμού)
- Ριζική αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου
 - Ίση μεταχείριση ανθρώπου, περιβάλλοντος κεφαλαίου (ιδίως φορολογικά και λογιστικά)
 - Αντικατάσταση προστιθέμενης αξίας και ΑΕΠ
 - Περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση
 - Αλλαγή ελεγκτικών συστημάτων και προτύπων

Ριζική αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου

- Ίση μεταχείριση ανθρώπου, περιβάλλοντος κεφαλαίου (ιδίως φορολογικά και λογιστικά)
- Αντικατάσταση προστιθέμενης αξίας και ΑΕΠ
- Κατάργηση παρούσας αξίας για αξιολόγηση επενδύσεων, αλλαγή μεθοδολογίας Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
- Περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση
- Αλλαγή ελεγκτικών συστημάτων και προτύπων
- Ριζικές αλλαγές σε παιδεία, τεχνολογία, χωροταξία, δόμηση και δημόσια έργα
- Αλλαγή διακυβέρνησης, κοινωνία πολιτών

Εφαρμογή του νέου προτύπου

- Πρώτη φάση: σχεδιασμός και εκπόνηση
 - Όπως και η βιομηχανική επανάσταση μπορεί να ξεκινήσει από την Ευρώπη
 - Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να αναλάβει το έργο και να το προσφέρει στα κράτη-μέλη
- Δεύτερη φάση: υποκατάσταση του σημερινού
 - Σταδιακά με πρωτοβουλία ΕΕ και συνεργασία κρατών-μελών ή και διεθνείς συμφωνίες σε λίγα σημεία
 - Το νέο πρότυπο αυξάνει την ανταγωνιστικότητα, δημιουργεί νέες βιομηχανίες και θέσεις απασχόλησης, αντιμετωπίζει την κλιματική αλλαγή, βελτιώνει την ποιότητα ζωής
- Τρίτη φάση: παγκόσμια εξάπλωση. Δικαιότερη κατανομή φυσικών πόρων μεταξύ αναπτυγμένου και αναπτυσσόμενου κόσμου